ANALIZA IMPLEMENTĂRII PRINCIPIILOR BOLOGNA ÎN CADRUL USM DIN PERSPECTIVA CONTINGENTULUI STUDENŢESC (STUDIU STATISTIC)

Parhomenco Lilia, lector, master în filologie, doctorandă
Departamentul Limba Engleză şi Limba Franceză Specializate, USM

The Bologna Process and its implementation in the framework of higher education has long been an issue of controversy and debate among countries which have adopted it unconditionally and undisputedly, like the Republic of Moldova has. Thus, a study of the current situation on the higher education market in our country from this perspective is of outmost importance. This article offers statistical data and comments on the level of implementation by policy makers and acceptance by students of the most important Bologna principles, thus offering an objective and trustworthy panorama of the de facto situation from this viewpoint.

Complexitatea şi regularitatea reformelor ce au avut loc în învăţământul superior din Republica Moldova în ultimul deceniu, schimbările calitative şi cantitative care se întreprind la toate nivelele educaţionale în învăţământul superior ca rezultat al aderării RM la EHEA şi a adoptării principiilor Bologna în rezultatul aderării acesteia la acest sistem multinaţional în 2005 a facilitat apariţia unor reacţii bilaterale la productivitatea şi utilitatea acestor reformări sistemice care au fost instaurate subit şi holistic, fapt demonstrat nu atît experimental şi argumentativ, cît în urma opiniilor şi concepţiilor actorilor învăţământului superior, prezentate generalist şi aleatoriu.

În fapt, Republica Moldova a suferit o multitudine de schimbări radicale la toate nivelurile sociale, iar învăţământul superior, în special, a fost cel mai mult metamorfizat datorită neconcordanţei sale cu sistemele europene, or, scopul primar al Procesului Bologna acesta şi ar fi-armonizarea învăţământului superior şi crearea unui Spaţiu European al ÎS[1,p3], în care toţi actorii instituţionali ar avea aceleaşi standarde şi principii pe care şi-ar baza activitatea.

Astfel, am hotărît a considera spre analiză Universitatea de Stat din Moldova, care şi-a asumat rolul de promotor al principiilor Bologna prin metodele de implementare ale acestora cît

şi prin eficacitatea şi bunul lor mecanism de funcţionare. În acest scop, am elaboratun chestionar, pe care, ulterior, l-am aplicat pe un eşantion de 101 studenţi de la diverse facultăţi: Limbi Străine, Ştiinţe Economice, Drept, Biologie şi Pedologie, precum şi la Facultatea Istorie şi Filosofie.

Rezultatele obţinute în urma prelucrării datelor sunt destul de îmbucurătoare, or observăm aici o atitudine pozitivă a studenţilor referitor la întreg sistemul instaurat aici, ceea ce vom încerca să clarificăm în cele ce urmează. Deci, întrebaţi despre accesibilitatea studiilor şi despre contingentul de oameni care ar trebui să fie înscrişi în rîndurile studenţilor precum şi al celor ce ar trebui să absolvească o instituţie superioară de învăţămînt, majoritatea de 34 de respondenţi au menţionat că studiile universitare trebuie să fie accesibile pentru toţi: toţi pot fi înscrişi, dar nu toţi trebuie să ia o diplomă. Astfel, aceştia identifică automat principiul meritocratic în spaţiul universitar precum şi cel selectiv în acordarea diplomelor în urma efectuării unor studii de calitate. Deşi prima parte a enunţului este identică pentru următoarea afirmaţie: „studiile universitare trebuie să fie accesibile pentru toţi, oricum în viaţă contează cum te poţi descurca”, încărcătura conotativă este diferită şi aduce în vizor rolul diminuant al universităţii, or faptul că universitatea nu reuşeşte să aducă necesarul de competenţe întru a reuşi, şi viaţa deja te pregăteşte pentru adevăratele încercări. 26 de studenţi au optat pentru această afirmaţie, 17 însă au bifat afirmaţia conform căreia „mulţi studenţi nu merită să înveţe la universitate, deoarece nu au motivaţie şi capacităţi, pronunţînd o altă problemă a învăţămîntului în RM-lipsa motivaţiei, care nu este doar extrinsecă, socială, cît şi intrinsecă, la acest capitol, însă, mai este de lucru pe termen lung. Tendinţele elitiste ale ÎS pot fi observate la 20% din studenţi, 20 de respondenţi menţionînd că ÎS trebuie să fie doar pentru cei mai buni, trebuie să fie un învăţămînt de elită.

Revenind la problema motivaţiei, cea invocată şi în itemul şase al chestionarului nostru, perspectiva construirii unei cariere şi realizarea pe plan profesional a fost cea în vizorul majorităţii studenţilor chestionaţi, or 71 de respondenţi au considerat aceasta ca fiind o motivaţie destul de puternică pentru a-i face să urmeze studiile superioare. Astfel, 71 de studenţi din cei 101 au spus că „studiile îţi asigură şansa de a face o carieră”, accentuînd ideea conştientizării efectivului de tineri din republică a perspectivelor profesionale oferite de studiile superioare, proporţia respectiv faţă de cei care au oferit alte răzpunsuri fiind net superioară. Datoria faţă de familie a fost invocată doar o singură dată, aspectul interacţionist şi comunicativ de 4 ori, pe cînd 17 studenţi au fost părtinitorii ideii că este bine să ai o diplomă de studii superioare. Am putea dedubla concluzia la acest subiect şi conchide că USM beneficiază de un contingent de studenţi conştienţi, elevaţi, şi cu un scop bine-definit apriori, sau că USM reuşeşte să înspire încredere şi confidenţă prin programele sale de studii şi prin întreg procesul educaţional adoptat, astfel formulîndu-le studenţilor o orientare profesională conturată şi un ţel în acest domeniu.

În ceea ce priveşte perspectiva de viaţă oferită de către studiile superioare, un lucru este îmbucurător: faptul că nici un respondent nu consideră că studiile superioare sunt depăşite de progresul social, ceea ce semnifică că universitatea reuşeşte cu succes să-şi înnoiască programele de studii în concordanţă cu schimbările sociale. La celălalt pol, totuşi, avem un număr de 41 de respondenţi care afirmă că studiile universitare nu sunt suficiente pentru a fi un bun specialist, şi că oricum vor învăţa la locul de muncă, ce ar propulsa ideea că ar trebui fortificată relaţia dintre programele de învăţămînt şi cerinţele pieţii muncii întru diminuarea acelui lapsus în competenţele formate la abiturienţi pe diferite domenii de formare şi necesităţile pieţii muncii.

Într-o abordare umanistă s-ar înscrie şi cei 39 de studenţi care au menţionat că studiile universitare influenţează nivelul de cultură al tinerilor şi că ei sunt cei care vor contribui la evoluţia civilizaţiei, pe cînd tendinţele tehnocratice nu sunt acoperite decît de 7 respondeţi care au considerat că tinerii cu studii superioare sunt un potenţial pentru economia Republicii Moldova, iar 17 respondenţi identifică unele dispoziţii izolaţioniste ale universităţii şi susţin că studiile superioare nu asigură integrarea socială, şi că oricum în viaţă contează cum te descurci.

Itemul 8 al chestionarului nostru se axează pe unul din principiile primare ale sistemului Bologna, şi anume, Învăţămîntul Superior în cicluri. Acesta a propus două variante, sau de a afirma veridicitatea enunţului sau de a o infirma. 79% din respondenţi(80 de studenţi) au declarat

că Învăţământul în cicluri este un avantaj pentru studenţi, astfel bifînd A, iar 21%(respectiv 21 de studenţi) au infirmat acest enunţ şi au evidenţiat faptul că ÎS în cicluri ar di un dezavantaj, acestor două opţiuni fiindu-le aduse clarificări în itemii ce urmează, astfel, itemul nouă oferă o perspectivă pozitivă a ÎS în cicluri, ,pe cînd itemul 10- una negativă. Să vedem care sunt opţiunile studenţilor în lumina celor două antinomii.

Deci, posibilitatea primară vizată de către studenţii USM oferită de către ÎS în cicluri a fost oportunitatea de a alege dintre diferite domenii de formare profesională, or 35 de respondenţi au utilizat anume această frază în identificarea răspunsului lor, pe cînd 22 au bifat opţiunea de a corecta traseul de formare profesională în dependenţă de interesele şi problemele personale., iar 21 au considerat că studierea diverselor programe de master le-ar spori posibilităţile de angajare. Astfel, observăm conştientizarea studenţilor noştri a posibilităţilor oferite de alegerea diverselor programe de master la diverse etape ale vieţii, în dependenţă de preferinţele proprii şi în conformitate cu schimbările sociale, observăm acea tendinţă de identificare a preferinţelor şi aspiraţiilor tinerilor noştri cu cele ale tinerilor din spaţiul european, şi de înscriere a ÎS din RM în tendinţele EHEA.

Doar un singur student de la USM a menţionat faptul că ÎS în cicluri oferă posibilitatea de a face studii într-un termen redus-ceea ce demonstrează că USM a reuşit cu succes să implementeze sistemul de două cicluri, astfel studenţii sunt satisfăcuţi de oportunităţile oferite de aceasta.

Perpectiva antitetică oferită de ÎS în cicluri se materializează după cum urmează: 19 respondenţi consideră că partea negativă a ÎS în cicluri ar fi faptul că nu toţi fac studii de masterat, problemă invocată, dealtfel, de către multe alte ţări participante la sistemul Bologna, 9 consideră că programele de 3-4 ani nu sunt suficiente pentru o bună pregătire profesională, iar 13 afirmă că nu întotdeauna există o continuitate între licenţă şi master, pe cînd 15 respondenţi au afirmat clar că studiile de master repetă de multe ori conţinuturile de la licenţă, iar acest fapt ar trebui sensibiliza responsabilii de organizarea planurilor academice şi a introducerii disciplinelor, întru armonizarea conţinuturilor celor două cicluri. Temerile responsabililor de constituirea şi implementarea sistemului Bologna pentru ţările din Europa de Est[2, p12] şi a celorlalte în curs de dezvoltare, care au implementat sistemul fără o pregătire prealabilă a cadrului academic, se şi identifică prin răspunsurile oferite de către respondeţi la acest item, şi anume faptul că planurile de învăţământ nu ar trebui doar separate în două corespunzător celor două cicluri şi oferite credite aleatoriu pentru diverse cursuri, ci acest proces ar necesita o incursiune mult mai vastă şi prospectivă asupra conţinuturilor şi încadrarea acestora în discipline, ulterior aranjate ierarhic.

Autoguvernarea studenţească este un element-cheie în universităţile europene, şi un principiu larg promovat şi la USM, or universitatea deţine în structurile sale şi un ONG- ASUSM care promovează politica participării şi implicării studenţilor în procesul decizional, făcînd astfel mai transparentă şi mai polivalentă guvernarea. 28 de studenţi din cei chestionaţi la USM au declarat că aceştia au posibilităţi reale de a se implica în viaţa universităţii, iar 26-că participarea studenţilor în senatele instituţiilor şi consiliile facultăţilor le permite real să promoveze interesele colegilor. 15 din respondenţi susţin că participă activ în viaţa universităţii, iar 8-că cei mai buni studenţi, totuţi, se implică în autoguvernare. De o opinie diferită sunt 22 de studenţi care afirmă că drepturile studenţilor la autogvernare sunt doar declaraţii, şi că în realitatea totul se hotărăşte la decanate. Nu este un număr foarte mare, însă, totuşi, ar trebui de lucrat în această direcţie, şi de a oferi mai multe oportunităţi studenţilor de a se implica direct prin intermediul diverselor organe din care fac parte în întregul mecanism academic.

Al 12-lea item al chestionarului nostru se focusează pe un principiu Bologna care are o rezonanţă tot mai puternică la fiecare întîlnire ministerială bienală, şi asupra căreia se încearcă a se concentra tot mai stringent-asigurarea calităţii. La nivel de ţară, fiecare stat în parte membru-aderent al Procesului Bologna are constituit un organ de asigurare a calităţii, care se subordonează unuia din organele de control al calităţii europene-ENQA, EQAR, CEEN sau INQAAHE[3,p131]. La rîndul lor, universităţile asigură calitatea în învăţământ prin intermediul înfiinţării la nivel instituţional a unor secţii, sau direcţii responsabile de asigurarea calităţii. USM

a creat Secţia Managementul Calităţii: dezvoltare curriculară şi evaluare, care are în responsabilităţile sale elaborarea criteriilor de asigurare a calităţii, supervizarea consiliilor de asigurare a calităţii, scrutinizarea documentelor curriculare, şi organizarea procesului educaţional conform rigorilor structurilor de resort.

Perspectiva studenţilor asupra acestui subiect este una interesantă, căci aceasta ne-ar putea oferi o viziune din interior a situaţiei, un prospect diferit de cel obţinut în urma chestionării profesorilor, a managementului instituţional sau a studierii documentare. Astfel, observăm că jumătate din chestionaţi consideră că calitatea studiilor depinde de calitatea predării profesorilor, această opţiune cumulînd 50 de respondenţi, 20 de studenţi consideră că studiile sunt funcţionale şi le formează competenţe profesionale, iar 21 percep calitatea în regres odată cu înmatricularea în masă a studenţilor la universitate. Doar 10 din cei chestionaţi au afirmat că condiţiile de care dispune universitatea nu corespund aspiraţiilor tinerilor, astfel putem concluziona că USM este echipată multiaspectual întru asigurarea calităţii şi a excelenţei în studii.

Cu părere de rău, la următorul item din chestionar, ce ţine de relaţionarea profesor-student în procesul de predare-învăţare-evaluare, şi anume de divizarea orelor în ore de contact direct şi indirect, observăm că 38 de studenţi consideră că lucrul individual presupune implicare şi pierdere de timp, demonstrînd incapabilitatea acestora de a lucra de sine-statator şi de a forma deprinderi de autoformare şi autodezvoltare. Totuşi, 21 din întreg eşantionul de la USM percep individualizarea studiilor şi motivarea studenţilor ca rezultat al lucrului individual, iar 27 afirmă că divizarea orelor în cele de contact direct şi contact indirect sporeşte calitatea formării profesionale. În acelaşi timp, 6 respondenţi au afirmat că acest fenomen micşorează timpul necesar predării şi informaţia oferită de către profesor, iar 9 cred că indicarea orelor de lucru individual în planurile de studiu este o formalitate care, de fapt, nu este îndeplinită nici de studenţi, nici de profesori.

Încă un element-cheie al Procesului Bologna sunt creditele tranferabile, iar itemul ce prevedea aprecierea importanţei şi a valorii acestora pentru studenţi a oferit o perspectivă negativistă a promovării implementării acestora, sau nu au un efect direct asupra acestora, or, din cei 101 de studenţi chestionaţi, 39 s-au dovedit a considera că acestea nu sunt decît o formalitate, şi nu au un rol real pentru formarea profesională şi evoluţia în carieră. În acelaşi timp, 24 de studenţi consideră că creditele academice sunt un mecanism eficient de recunoaştere a studiilor peste hotare, ceea ce reiterează scopul introducerii SECT, or realizarea celorlalte obiective Bologna ar fi posibilă doar prin intermediul alocării de credite, cum ar fi extinderea mobilităţii academice, a consolidării relaţiei dintre cele două cicluri, sau reprogramarea traseului academic conform propriilor aspiraţii şi aşteptări. 14 studenţi consideră că creditele academice sunt de un real folos în selectarea cursurilor dorite şi a direcţiei proprii academice, 7 menţionează posibilitatea revenirii la studii după o pauză în baza creditelor, 8 optează pentru o evidenţă clară a reuşitei academice din perspectiva creditelor, şi doar 4 respondenţi afirmă că în baza creditelor aceştia pot alege disciplinele conform intereselor şi perspectivelor de angajare.

Mobilitatea academică, una din dezideratele de bază ale PB, şi promovată intens la USM prin intermediul programelor de mobilitate oferite de diverse structuri europene oferă aici o faţetă pozitivă şi favorabilă a studiilor universitare, or, 60% din respondeţi împart opiniile lor cu privire la acest aspect între opţiunea sporirii calităţii studiilor, cunoaşterea altor realităţi academice, şi posibilităţii de a avea acces la biblioteci şi surse de învăţare(30%), şi atractivitatea studiilor superioare pentru tinerii care doresc să plece peste hotare. 19 respondenţi consideră că mobilitatea academică te învaţă să fii activ, şi alţi 19 mizează pe oportunitatea de a cunoaşte alte culturi în rezultatul participării la diverse programe de mobilitate.

Relaţia ÎS cu piaţa muncii a devenit în ultimul deceniu un motto al PB, un brand Bologna în limitelor cerinţelor şi tendinţelor tehnocrate, un deziderat fundamentat şi reînnoit la fiecare conferinţă ministerială bienală. Ritmul accelerat al dezvoltărilor sociale şi a potenţialului economic, fundament al societăţii contemporane, a generat necesitatea unei complementarităţi bilaterale între învăţămîntul superior şi piaţa muncii, iar USM încearcă să se integreze în procesul de relaţionare a acestor două entităţi. Contractele universităţii cu diverse organisme

socio-economice, cu diverşi agenţi ai pieţii muncii se materializează prin diferitele stagii de practică realizate de către studenţii universităţii, fapt menţionat şi de 35 de respondenţi din cadrul studiului realizat la această instituţie, care afirmă că aceste stagii sunt un exerciţiu real de acumulare a competenţelor profesionale. 11 studenţi consideră că ÎS curespunde cerinţelor pieţii muncii, iar 19-că universitatea modernizează în permanenţă programele de studii în dependenţă de schimbările din mediul economic. La celălalt pol, totuşi, avem o situaţie instituţională alarmantă din perspectiva celor 35 de respondenţi care conchid că în universitate sunt predate conţinuturi învechite, şi că unii profesori nu cunosc schimbările reale din mediul profesional. Am putea, astfel, recomanda factorilor de decizie instituţionali revizuirea continuă a programelor de studii, precum şi organizarea unor stagii de instruire şi formare a cadrelor didactice din perspectiva cerinţelor în schimbare a pieţii muncii.

În această ordine de idei am considera foarte utilă crearea unor centre de informare Bologna precum şi organizarea diverselor seminare tematice de informare în masă despre beneficiile învăţământului superior şi al cursului european al acestuia, or învăţământul superior nu este altceva decît un bun, un bun ce trebuie vîndut, iar o politică de marketing favorabilă ar poziţiona universităţile într-o lumină mult mai pozitivă decît sunt acum, ar opri tendinţele migraţioniste ale studenţilor moldoveni, şi ar motiva atît studenţii cît şi profesorii să se implice mult mai activ în cadrul procesului de învăţământ.

Referinţe bibliografice:

1. Comunicatul Declaraţiei de la Bologna*, 19 iunie 1999*

2. The National Unions of Students in Europe, *The Black Book of the Bologna Process,* May, 2005

3. TAMAS KOZMA,MAGDOLNA RÉBAY,ANDREA OHIDY,ÉVA SZOLÁR*, The Bologna Process in Central and Eastern Europe,* Springer, 2014